

Kjetil Silseth Sliper

Hvilke faktorer kan fremme inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning?

Bacheloroppgave i Vernepleie

Veileder: Odd Morten Mjøen

Mai 2022

Kjetil Silseth Sliper

Hvilke faktorer kan fremme inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning?

Bacheloroppgave i Vernepleie
Veileder: Odd Morten Mjøen
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for psykisk helse

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Begrunnelse av valg av tema	1
1.2 Avgrensning	1
1.3 For-forståelse	1
1.4 Oppgavens hensikt	2
1.5 Begrepsavklaring	2
1.6 Oppgavens disposisjon	2
2.0 Teori	2
2.1 Gap-modellen	2
2.2 Universell utforming	3
2.3 Menneskerettigheter (CRPD)	3
2.4 Sosialt samspill for funksjonshemmede	4
2.5 Funksjonshemmedes rettigheter forhold til høyere utdanning	5
3.0 Metode	5
3.1 Valg av metode	5
3.2 Søkeprosess	5
3.2.1 Innledende litteratursøk	5
3.2.2 Systematisk litteratursøk	6
3.3 Søkehistorikk	7
3.4 Analyse av artiklene	8
3.5 Litteraturmatrise	9
3.6 Analysemodell	15
3.6.1 Tematabell	15
4.0 Resultater	16
4.1 Tilrettelegging for funksjonshemmede	16
4.2 Inkludering i praksis	17
4.3 Mangel på kunnskap, informasjon og kompetanse	18
4.4 Møte behovene til studenter med en funksjonshemming	18
5.0 Diskusjon	19
5.1 Tilrettelegging for funksjonshemmede	20
5.2 Inkludering i praksis	20
5.3 Mangel på kunnskap, informasjon og kompetanse	21
5.4 Møte behovene til studenter med en funksjonshemming	22
6.0 Metodediskusjon	22
7.0 Konklusjon	23
8.0 Litteraturliste	25

Sammendrag

Tittel: Inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning.

Introduksjon/bakgrunn: Som vernepleiere følger vi mennesker med en funksjonshemming gjennom alle faser i deres liv. Utdanning for mennesker med en funksjonshemming er en viktig del av deres mestring og utvikling. En inkluderende utdanning hos disse menneskene er noe som trenger et større fokus i dagens samfunn og spesielt i høyere utdanning.

Hensikt: Hensikten med oppgaven har vært å undersøke ulike faktorer som kan fremme inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning.

Metode: Metoden som har blitt benyttet i oppgaven har vært et litteraturstudie, og tar for seg fem vitenskapelige artikler og relevant teori for å utforske dette.

Resultat: De fem artiklene tar for seg inkludering av funksjonshemming i høyere utdanning. Resultatene fra disse artiklene ble grunnlaget til fire hovedtema: 1. Tilrettelegging for funksjonshemmede, 2. Inkludering i praksis, 3. Mangel på kunnskap, informasjon eller kompetanse, 4. Møte behovene til studenter med en funksjonshemming.

Konklusjon: Forhold til inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning har vi sett at resultatene forklarer dette som ikke optimalt. Med tanke på dette kan det tyde på at den universelle utformingen for å inkludere et stort mangfold med mennesker i høyere utdanning er for dårlig tilrettelagt. Tilretteleggingen til studentene kan være med å fremme inkludering ved hjelp av ulike faktorer som blir gått mer grundigere gjennom i diskusjonsdelen.

Nøkkelord: Inkludering, høyere utdanning, funksjonshemming og vernepleie

Antall ord: 7300

Summary

Title: Inclusion of people with a disability in higher education

Introduction/background: As social workers (social educator) we follow people with a disability through all phases of their lives. Education for people with a disability is an important part of their mastery and development. An inclusive education of these people is something that needs a greater focus in today's society and especially in higher education.

Purpose: The purpose of my study has been to investigate various factors that may promote the inclusion of people with disabilities in higher education.

Method: The method that has been used in the thesis has been a literature study, and contains five scientific articles and relevant theory to explore this.

Result: The five articles is about inclusion of disability in higher education. The results from these articles became the foundation for four main topics: 1. Facilitation for the disabled, 2. Inclusion in practice, 3. Lack of knowledge, information or competence, 4. Meeting the needs of students with a disability.

Conclusion: In relation to the inclusion of disabled people in higher education, we have seen that the results explain this as not optimal. With this in mind, it may indicate that the universal design to include a large diversity of people in higher education is poorly adapted. The facilitation of students to promote inclusion can be done with the help of various factors that are reviewed more thoroughly in the discussion section.

Keyword: Inclusion, higher education, disability and social educator

Number of words: 7300

1.0 Innledning

1.1 Begrunnelse av valg av tema

Teamet denne oppgaven handler om er funksjonshemmede og høyere utdanning. Det som var først tenkt med oppgaven var å fokusere på «Tilrettelegging hos mennesker med en funksjonsnedsettelse i skoleforløpet». Men etter noen runder med veiledning så endret problemstillingen seg til «Hvilke faktorer kan fremme inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning?». Teamet kan sies er relevant for vernepleiestudiet fordi det handler om funksjonshemmede. Som vernepleiere følger vi denne målgruppen gjennom alle faser i deres liv. Det er kanskje ikke så utbredt med vernepleiere som jobber innenfor høyere utdanning, men det er en fase i livet som er viktig for mennesker med en funksjonshemmede, men allikevel er det en arena der vår kompetanse er relevant. Ifølge en studentundersøkelse gjort her i Norge, har hver fjerde student en funksjonsnedsettelse (SSB, 2018). Innen Helse- og omsorgstjenesteloven så setter man fokus på at en vernepleiers oppgave innbefatter, meningsfullt liv, aktivitet, sosiale forhold, kvalitet, selvbestemmelse og likeverd noe som også kan sies handler mye om dette å inkludere mennesker med en funksjonsnedsettelse i høyere utdanning (Nordlund, Thronsen & Linde, 2017, s. 20). Min erfaring fra praksis (videregående skole) tilsier også at vernepleierens kompetanse er svært relevant forhold til elever med en funksjonsnedsettelse eller utviklingshemming innenfor utdanningsforløpet. Det er gjennom denne praksisperioden inspirasjonen til å skrive om akkurat dette kom frem. På bakgrunn av dette, skal denne oppgaven forsøke å svare på problemstillingen:

«Hvilke faktorer kan fremme inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning?»

1.2 Avgrensning

Oppgaven fokuserer ikke på en bestemt type funksjonshemming, men hele spekteret av ulike funksjonshemninger. Vanskelig å finne en spesifikk funksjonshemming å fokusere på grunn av omfanget av studiene som er brukt. Gjennom litteratursøkingen har høyskole og universitet vært en avgrensning som har blitt benyttet. Dette kan fortelle oss om at menneskene som er med i studien med en funksjonshemming er 18 år og oppover. Professorene i studiene har enten en bachelorgrad, master eller PhD.

1.3 For-forståelse

Min for-forståelse vil være noe oppgaven er preget av. Hvem vi er som personer og hvor vi kommer ifra vil ha en påvirkning på hvordan oppgaven kommer til å bli løst. For-forståelse er de kunnskapene og erfaringene vi mennesker har før vi har undersøkt et tema eller en problemstillingen. Derfor kan resultatene og litteratursøkene være farget av min for-forståelse om dette temaet (Bergheim, Skotte, Neumann & Rugkåsa, 2018, s. 34). Allikevel har fokuset på oppgaven for min del vært at den skal være objektiv og ta med et helt spekter av informasjon.

1.4 Oppgavens hensikt

Hensikten med denne litteraturstudien er å undersøke ulike faktorer som kan fremme inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning. Målet med oppgaven blir å få en større forståelse for teamet, men samtidig har jeg et ønske om at andre skal få en større innsikt om dette og at det skjer endringer. Hovedhensikten blir å se på faktorer som kan fremme inkludering av funksjonshemmende i høyere utdanning. For å få et svar på dette skal vi se på fem vitenskapelige artikler og teori som er aktuell for problemstillingen.

1.5 Begrepsavklaring

I oppgaven blir ord som funksjonshemmede, funksjonshemming og inkludering blitt brukt aktivt. Funksjonshemming kan defineres som en samlebetegnelse på mennesker som har en langvarig fysisk, intellektuell, mental eller en sensorisk funksjonsnedsettelse og at dette blir en barriere for å kunne delta effektivt og på en full måte i samfunnet (Skarstad, 2019, s. 12-13). Inkludering handler om at alle har en tilhørighet til en del av læringsfellesskapet enten om det er barnehage, arbeidsliv eller skole. Alle mennesker trenger å være en del av et felleskap og sosialtilhørighet er viktig for både utvikling og læring (Statped, 2020).

1.6 Oppgavens disposisjon

Litteraturstudien her består av åtte delkapitler: Innledning, teori, metode, resultater, diskusjon, metodediskusjon, konklusjon og litteraturliste-del. Akademiske tekster som er skrevet på denne strukturen kalles for en IMRaD-struktur (Thidemann, 2015, s. 101-118). Innledningen tar for seg, begrunnelse av valg av tema, avgrensinger, forståelse, hensikt med oppgaven og begrepsforklaring. Teoridelen tar for seg relevant teori for å utforske problemstillingen. Metodedelen forklarer hvordan et litteraturstudie fungerer og forklarer systematisk litteraturen og søkene som er benyttet. Resultatdelen tar for seg fire hovedstema. 1. Tilrettelegging for funksjonshemmede, 2. Inkludering i praksis, 3. Mangel på kunnskap, informasjon eller kompetanse, 4. Møte behovene til studenter med en funksjonshemming. Diskusjonsdelen er resultatene drøftet opp imot relevant teori for problemstillingen, pluss en metodediskusjon. I konklusjonsdelen kommer det en oppsummering av funnene og betydningen av disse. Litteraturlisten gir en oversikt over litteratur som er brukt.

2.0 Teori

2.1 Gap-modellen

Denne modellen definerer funksjonshemming som et gap mellom kravene til samfunnet og forutsetningene til individet. Oppgaven til vernepleieren i innenfor denne modellen er å minke dette gapet. Enten det er å redusere kravene i samfunnet eller styrke forutsetningene for individet. En medisinsk forståelse ville ha sagt at en funksjonshemming er ensidige mangler med individet, mens en sosial forståelse vil si at

denne funksjonshemmingen kommer av manglende tilrettelegging i samfunnet eller omgivelsene. Som en vernepleier som benytter seg at gap-modellen så kan man styrke forutsetningene til individet, slik at dette gapet kommer nærmere null. Dette kan gjøres gjennom trening og læring av diverse egenskaper som kan ha en nedsatt funksjon. Eller gjennom endring av rammefaktorer, slik som eksempel holdninger eller tilrettelegging på skolen (Brask, Østby & Ødegård, 2017, s. 25)

2.2 Universell utforming

Hele kjernen med helsefremmende arbeid er at man bygger på faktorer som fremmer god helse istedenfor å prøve å bekjempe problemet eller sykdommen. Slike faktorer kan være opplevelse av sammenheng, følelse av tilhørighet og utjevning av sosiale ulikheter. Faktorer som fremmer god helse, kan også være universell utforming. Med universell utforming så vil det si at utformingen av omgivelsene er tilpasset alle menneskene som bruker miljøet. Når vi tilrettelegger omgivelsene, vil det være enklere for denne personen å mestre arbeidsoppgaver og daglige gjøremål i dette miljøet forhold til et som ikke er universell utformet (Lingås, 2013, s. 22-23). Som en vernepleier kan man tenke seg at dette går innom det sosial perspektivet. Det man kan gjøre er å justere kravene i samfunnet eller omgivelsene, likt som i gap-modellen. Dette kan være gjennom universell utforming eller tilrettelegging av omgivelsene for å minke dette kravet. Effekten av dette er at det blir lettere for personen å mestre omgivelsene, føle en tilhørighet og oppleve å bli inkludert.

2.3 Menneskerettigheter (CRPD)

CRPD som står for «Convention on the rights of persons with disabilities». Disse rettighetene bygger på Verdenserklæringen og tidligere FN-konvensjonen om politiske og sivil rettigheter, men også FN-konvensjonen om sosiale, kulturelle og økonomiske rettigheter. CRPD'en forteller oss at mennesker med en funksjonshemming skal ha akkurat de samme menneskerettighetene og mulighetene som alle andre og i denne konvensjonen blir det utdypet hvordan dette kan gjøres i praksis (Skarstad, 2019, s. 38). I CRPD'en artikkel tre blir det presisert åtte prinsipper som må følges hvis menneskerettighetene til funksjonshemmede skal fungere i praksis og bli en del av realiteten. Disse prinsippene har fått en sentral plass i konvensjonen fordi her har rettighetsbruddene vært store, og dermed fikk disse mest oppmerksomhet i forhandlingen av konvensjonsteksten (Skarstad, 2019, s. 48-52). Her blir seks av prinsippene tatt frem som mest relevant for min problemstilling og forklart:

«Iboende verdighet og selvbestemmelse» kan sees på som idealet på hvordan vi skal oppføre oss mot hverandre og ved den respekten bevarer vi de iboende verdighet og vår selvbestemmelse. Uten denne respekten og forståelsen for mennesker er det mer sannsynlig at vi behandler et menneske som et objekt i istedenfor et individ med egne

rettigheter. Selvbestemmelse inkluderer retten til frihet, politisk deltakelse, helse, giftemål og retten for å få beskyttelse mot umenneskelig behandling og tortur. Hvis disse rettighetene til å bestemme selv blir fratatt er det et brudd på rettighetene.

Med «Ikke-diskriminering» menes det at man ikke kan legge restriksjoner på menneskerettighetene fordi noen har en funksjonshemming. Menneskerettigheten skal være like for alle, og er det ikke det er det diskriminerende ovenfor mennesker med en funksjonshemming.

«Deltakelse og inkludering» i samfunnet er en menneskerettighet som bygger på erfaringer at funksjonshemmede blir holdt utenfor samfunnet. Det kan være ekskludering av generell utdanning, politikk, arbeidsliv, kulturelle og sosiale institusjoner.

«Respekt for forskjeller og like muligheter» hevder at synet på funksjonshemmede skal være positivt. Disse personene skal ikke bli sett på som et avvik fra en såkalt normal person. Vi skal vedsette dem slik de er og respektere at vi har et menneskelig mangfold. Samtidig skal de ha like muligheter og ha rett på samme rettighetene som alle andre.

«Tilgjengelighet» handler om å sikre tilgang til utdanning, politisk deltakelse og ytringsfrihet. Eksempel: det er ikke noe vits at alle er velkommen til undervisningen, men det er ikke utformet slik at alle kan delta.

2.4 Sosialt samspill for funksjonshemmede

I forhold til mennesker med en funksjonshemming så kan vi undersøke ulike sosiale systemer og deres påvirkning på individet for å forstå oss på hvordan inkluderingen fungerer. For å få en større forståelse for dette kan Bronfenbrenners sosialøkologiske utviklingsmodell benyttes. Ulike sosiale systemer har et vekselspill i mellom hverandre og denne samhandlingen har en betydning på individets utvikling (Fyrand, 2016, s. 39-40).

Bronfenbrenners sosialøkologiske utviklingsmodell deles inn i fire systemer som er mikro, meso, ekso og makro. (Fyrand, 2016, s. 41-42)

Mikrosystemet omhandler de menneskene som vi har direkte kontakt med og har en samhandling med i ulike sosiale arenaer. Dette kan være på skolen, venner, arbeid eller med familien.

Mesosystemet er det samspillet som er i mellom disse ulike miljøene og arenaene som vi bruker. Dette kan tenkes som minst to ulike mikrosystem eller to ulike primærgrupper og hvordan samspillet og forholdet fungerer i mellom disse.

Eksosystemet påvirker det sosiale systemet på en indirekte måte. Dette kan foreksempel være hvordan fagforeninger og kommunestyre gjør endringer, som kan ha en betydning av individets utvikling og liv.

Makrosystemet er det øverste nivået og omhandler subkulturelle og kulturelle mønstre i samfunnet vi er en del av. Dette kan være hvordan ritualer, verdier, økonomiske forhold, tradisjoner, klassestruktur, ideologi og politikk påvirker livene til enkelt individer. Makrosystemet påvirker alle nivåene nedover i modellen og binder hele systemet sammen og påvirker individets utvikling på alle fasene.

2.5 Funksjonshemmedes rettigheter forhold til høyere utdanning

I loven om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven) § 4-3 (5) står det hvilke krav og rettigheter studenter med en funksjonsnedsettelse eller med særskilte behov har forhold til høyere utdanning. Det som står i denne lovteksten er at denne målgruppen har rett til egnet tilrettelegging av lærestedet, læremidler, eksamen og undervisning for å sikre at dem får like utdanningsmuligheter som befolkningen for øvrig. Denne type tilrettelegging skal være av den grad at den ikke skal være en byrde for utdanningsinstitusjonen for å vurdere dette skal kostnaden med tilretteleggingen, institusjonens ressurser og effekten av å fjerne disse barrierene vurderes og kartlegges (Universitets- og høyskoleloven, 2005, § 4-3 (5)). Denne tilretteleggingen kan også omfatte assistenter (BPA). Men på grunn av disse vurderingene som blir gjort, slik som å vurdere om det er en byrde eller ikke. Er det mange studenter med en funksjonshemmede som ikke får den assistansen og tilretteleggingen som er nødvendig for at de skal velge eller fullføre en høyere utdanning (Liljenstrøm, 2021).

3.0 Metode

3.1 Valg av metode

Metode er den fremgangsmåten som blir brukt systematisk gjennom samlingen av informasjon og kunnskap for å svare på en problemstilling. Den metoden som er benyttet i denne oppgaven er et litteraturstudie. Datamaterialet som blir brukt i oppgaven er samlet inn av noen andre, og dettes kalles sekundærdata. De vitenskapelige artiklene som er benyttet som en del av sekundærdataen, ble funnet i ulike databaser (Thidemann, 2015, s. 74-75). I et litteraturstudie blir kunnskapen systematisert fra disse skriftlige kildene. Systematisere betyr at det blir samlet inn av litteratur som blir grundig gjennomgått og jobbet kritisk med slik at tilslutt sammenfatter man det hele. Hensikten med dette er å få en god forståelse av kunnskapen som blir innhentet innen den valgte problemstillingen og at det blir beskrevet hvordan denne kunnskapen ble funnet (Thidemann, 2015, s. 77-78).

3.2 Søkeprosess

3.2.1 Innledende litteratursøk

Søkeprosessen startet med et innledende litteratursøk. Dette ble gjort fordi dette hjalp med å få en oversikt over forskning og litteratur som finnes om temaet. Disse søkene ble

gjort i databaser slik som Google Scholar, PubMed og Oria. Gjennom disse søkene fikk man en oversikt over omfanget av litteratur og forskning som kan være relevant til min problemstilling (Thidemann, 2015, s. 81-82). Samtidig lettet jeg aktivt etter søkeord som kunne brukes videre i mer systematiske litteratursøk senere. Disse innledende søkeordene slik som «inkludering», «funksjonshemming» og «høyere utdanning» ble benyttet for å få en oversikt. Etter en periode med innledende litteratursøk med norske søkeord, ble engelsk søkeord benyttet fordi det var begrenset med norske artikler som var relevant forhold til problemstillingen.

3.2.2 Systematisk litteratursøk

For å gjøre et mer utdypende søk etter det innledende litteratursøket, ble flere systematiske litteratursøk benyttet for å komme frem til de fem artiklene. Et slik systematisk søk skal begrunnes, dokumenteres og kan etterprøves i etterkant. Når systematiske litteratursøk blir brukt, er søkene knyttet opp mot den endelige problemstillingen (Thidemann, 2015, s. 82).

Søke ordene som ble brukt i søkene ble hovedsakelig tatt ifra hovedbegrepene i problemstillingen, men mange andre søkeord ble også benyttet. Hovedsakelig var det søkeord som «inkludering», funksjonshemming» og «høyere utdanning» som ble brukt i det systematiske søket. Av boolske operatører var det som regel «and» som ble benyttet i søkene (Thidemann, 2015, s. 87). Ulike versjoner av et og samme ord ble prøvd for å finne artikler. Slik som «funksjonshemmede», «funksjonshemming eller «nedsatt funksjon». Disse ulike uttrykkene ble også oversatt til engelsk for å gjennomføre søkene (tabell 1).

Databasene som ble benyttet i søkene var Idunn, PubMed og Eric. For å finne frem til disse databasene ble helsebiblioteket.no brukt for å utforske ulike databaser (Helsebiblioteket, 2016). Idunn ble brukt fordi her finner man artikler innenfor det nordiske fagtidsskrifter, altså at artiklene er på norsk. En av artiklene i litteraturstudiet er fra Idunn. ERIC ble brukt fordi dette er en del av utdanningsressursinformasjonssenteret her finner man utdanningsforskning noe som er en relevant database forhold til problemstillingen. Disse artiklene er som regel engelske og internasjonale, to av artiklene i litteraturstudiet er fra ERIC. PubMed er en medisinsk og helsevitenskapelig database. På grunn av manglende mangfold på ERIC forhold til problemstillingen, ble PubMed brukt for å finne mer forskning innenfor dette området. Det er benyttet to artikler fra PubMed og disse er på engelsk.

Inkluderingskriterier og eksklusjonskriterier ble brukt i det systematiske litteratursøket for å tydeliggjøre søket og gjøre en avgrensning av mengden av litteratur. Disse kriteriene gjør søket mer hensiktsmessig slik at man kommer frem til de artiklene som er

relevant og ønsker for å støtte opp mot problemstillingen (Thidemann, 2015, s. 83-84). Inkluderingskriterier som ble brukt i søkene var at det skulle være forskning/studier som var fagfellesvurdert. Ønsket både kvantitative og kvalitative studier for å få en god oversikt, men også dybde i utvalget av litteratur. Ville at artiklene skulle være av nyere forskning, så helst ikke noe eldre enn fra 2013. Unntaket er artikkelen fra 2011, fordi den tenkte jeg var relevant for problemstillingen og forskningen er ikke utdatert. Ønsket også gjerne internasjonal litteratur, når det norske omfanget ble litt snevert. Innenfor de ulike databasene ble ulike kategorier valgt som kan ses i søkehistorikken under (tabell 1). Disse kriteriene ble ikke satt på alle søkene da omfanget ble for snevet.

Eksklusjonskriterier som ble benyttet var om artiklene var eldre enn fra 2013, med unntak er artikkelen fra 2011 eller at artiklene ikke var relevante til problemstillingen.

3.3 Søkehistorikk

Søkehistorikken viser de systematiske litteratursøkene over tid. En av grunnene til at dette blir fremstilt er fordi det skal være mulig å se hvordan søkene har blitt gjort. Samtidig at det skal gå an å gjøre de samme søkene senere, altså at de er etterprøvbare (Thidemann, 2015, s. 89). Tabellen har blitt kalt «Tabell 1. Søkehistorikk og viser dato, nummer, avgrensning, database, treff, leste abstract, leste artikler og artikler inkludert.

Tabell 1. Søkehistorikk

Søkedato	Søke nummer	Søkeord og ordkombinasjoner	Avgrensninger Database	Antall treff	Leste abstract	Leste artikler	Artikler inkludert
05.05.2022	1	Inclusion, School, Developmental Disabilities	(ERIC) Inclusion Disabilities Special Education High Schools Peer reviewed only	18	4	2	0
09.05.2022	2	Utviklingshemming, skole	(Idunn) 2013-2022 Sortert etter relevans	48	2	2	0
09.05.2022	3	Sosiale barrierer, Funksjonshemming	(Idunn) 2013-2022 Sortert etter relevans	28	4	1	1
12.05.2022	4	Inclusion in special education	(ERIC) Peer reviewed only Higher education Reports – resarch Inclusion Spesial education	67	3	2	1

12.05.2022	5	Inclusion, disability, higher education	(ERIC) Peer reviewed only Higher education Since 2018 Inclusion	119	3	2	1
13.05.2022	6	Challenges in higher education with a disability	(Pubmed) Publication date: 5 years	116	2	2	1
13.05.2022	7	Inclusion factors in higher education among the disabled	(Pubmed) Publication date: 5 years	42	3	1	1

3.4 Analyse av artiklene

Først ble tittel og abstract lest grundig hvis innholdet var relevant. Deretter ble det gjort en analyse av artiklene som ble funnet, som startet først med en gjennomlesing for å vurdere artikkelens relevans. For å vurdere om artiklene var relevant forhold til problemstillingen, ble IMRaD strukturen på artiklene lest grundig. Var ikke innholdet relevant for problemstillingen ble ikke artikkelen med videre (Thidemann, 2015, s. 90). Denne utvelgelses prosessen kan sees oversiktlig i (tabell 1. Søkehistorikk)

Etter hvert i prosessen da artiklene var plukket ut etter at de var relevant forhold til problemstillingen, ble artiklene lest grundig gjennom på en kritisk og reflekterende måte. I denne prosessen handlet det å være reflekterende forhold til funn som kunne være relevant å ta med videre, derfor ble resultatdelene i artiklene grundig gjennomgått (Thidemann, 2015, s. 90).

Den kritiske tenkingen kom av vurderingen av kvaliteten på artiklene. Her ble det brukt sjekklister fra helsebiblioteket for å gjøre en kvalitet sjekk på artiklene. Disse sjekklister er laget for å være et pedagogisk verktøy for å gjøre kritiske vurderinger av artikler som er vitenskapelige. En av artiklene bruker intervju som metode og er kvalitative her ble sjekklister for kvalitative studier benyttet fra helsebiblioteket. Tre av artiklene er kvantitative og bruker hovedsakelig spørreskjema eller undersøkelser som en del av studiemetoden. Her ble sjekklister for prevalensstudier, som omhandler vurdering av spørreundersøkelser. Også er det en artikkel som har kombinert intervju og spørreundersøkelse, her ble sjekklister brukt litt overlappende for å gjøre en kritisk vurdering (Helsebiblioteket, 2016). Kanalregister ble brukt for å finne ut om tidsskriftene var fagfelles godkjent. Inne på kanalregister kommer det opp en rangering av hvor god kvalitet er på tidsskriftene og blir rangert som enten vedtak nivå 1 eller 2, der nivå 2 har bedre kvalitet enn 1 (Kanalregister, 2021). Av mine artikler var alle nivå 1 som betyr de er fagfellesvurderte tidsskrifter, men må være ekstra kritisk fordi tidsskriftene ikke var vurdert som nivå 2.

3.5 Litteraturmatrise

I litteraturmatrisene er det notert viktig informasjon fra alle artiklene (Thidemann, 2015, s. 95). Artiklene som gikk gjennom godkjenningen og kritiske vurderingen, ble skrevet ned i matriser. Dette gjorde også til at min forståelse for artiklene ble enda mer systematisk og oversiktlig. Artiklene er nummerert artikkel 1, 2, 3, 4 og 5 og er presentert i løpende test under.

Artikkel 1. Litteratormatrise

Artikkel: Søknr. 3	Svendby, R. (2020). Fagansattes erfaringer med å undervise studenter med funksjonsnedsettelse: underviserrollens potensial for å øke tilgangen til høyere utdanning. <i>Tidsskrift for universitets- og høyskolepedagogikk</i> . Årgang 43, nr. 3-2020, s. 223–234. https://doi.org/10.18261/issn.1893-8981-2020-03-05
Hensikt	Hensikten med denne studien er å se på perspektivet til fagansatte og studenter med en funksjonsnedsettelse i forhold til høyere utdanning og tar for seg temaer slik som tilrettelegging, mangfold og inkludering.
Metode	Det blir brukt en fenomenologisk tilnærming og hovedsakelig kvalitative intervju som metode.
Utvalg	Intervju av fem fagansatte i den norske universitets- og høyskolesektoren. Tre kvinner og to menn deltok i studien.
Resultater	<ul style="list-style-type: none"> • Fagansattes holdninger og kunnskap om inkludering med mennesker med en funksjonsnedsettelse er en viktig del av at disse studentene skal klare å fullføre høyere utdanning på lik linje som alle andre. • Studenter med en funksjonsnedsettelse får et altfor dårlig tilrettelagt undervisningstilbud i høyere utdanning fordi fagansatte har for lite kunnskap om inkludering. • Funnene som viser hvorfor, fagansatte ikke gjør en god nok tilrettelegging er fordi de har en lav mangfoldbevissthet eller at man har utilstrekkelig kunnskap om inkluderende og tilrettelagt undervisning. • Fagansatte i høyere utdanning gir for dårlig tilrettelegging i forhold til mennesker med en funksjonsnedsettelse. For lite kunnskap om mangfoldet og inkludering. Studiene kommer med anbefalinger om å gi fagansattes oppfølging i disse teamene tidlig i karrieren sin og at dette er noe som bør bli obligatorisk. • Dårlig universell utforming, slik at mennesker med funksjonsnedsettelse blir ekskludert. Eks. vanskelig å komme seg frem og trange rom.
Kvalitet	Styrker: Studien tar med seg synspunkter og tanker fra fagansattes erfaringer med å undervise studenter med en funksjonsnedsettelse. Dette gjør til at vi får en bedre forståelse om tilrettelegging og inkludering i høyere utdanning. Begrensninger: Denne studien har et begrenset antall deltakere som gjør til at studiet ikke kan generaliseres til å gjelde alle universitet og høyskoler.
Etikk	Ble sendt ut en epost fra administrasjonen ved høyere utdanning om studiet. Deltagere som ville delta tok selv initiativ til å kontakte forskerne på epost. Samtykke til å delta i forskningsstudiet ble informert og var frivillig (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, 2016). Alle deltakerne i studiet har skrevet under et samtykkeskjema som er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD).
Relevans	Grunnen til at denne artikkelen er relevant for min problemstilling er fordi den tar for seg mye av inkluderingsdelen ved en skolegang med mennesker med en funksjonsnedsettelse. Den viser hvordan fagansatte oppfatter dette med inkludering, mangfold og tilrettelegging. Den viser oss også eksempler på hva som kan gjøre for å forbedre det og hva som kan være med å forverre teamene som blir diskutert.

Artikkel 2. Litteratormatrise

Artikkel: Søkenr. 4	Vance, A. (2011). Attitudes among Vietnamese Educators Towards Students with Disabilities and Their Implications Relative to Inclusive Practices: The Findings of a Preliminary Investigation. <i>Journal of the American Academy of Special Education Professionals</i> . S.1-13. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1137120.pdf
Hensikt	Hensikten med dette studiet er at man skal se på innstillingen på høyskole lærere forhold til å undervise mennesker med en funksjonshemming. Grunnen til dette er fordi inkludering av denne målgruppen i universitetet og høyskolen er noe denne nasjonaliteten (Vietnam) har hatt som fokus. Prøver å finne ut hva som er den beste praksisen man kan gjøre forhold til tilrettelegging og inkludering i denne typen spesialundervisning.
Metode	I denne studien ble det benyttet intervjuer som en del av det kvalitative og undersøkelser som en del av det kvantitative. Besøk og observasjon ble også benyttet for å se hvordan det gikk med spesialundervisningene.
Utvalg	Denne studien er fra Vietnam. 435 lærere som jobbet innenfor spesialundervisning, ble intervjuet eller leverte inn undersøkelser. Rundt 95 prosent av disse lærerne var kvinner som hadde en utdanning med enten en fireårlig bachelor eller en PhD. Disse lærerne var i fra 58 ulike provinser.
Resultater	<ul style="list-style-type: none"> • Noe av spesialskolene ga minimalt med støtte og brukte utdaterte intervensjoner. • Bekymringer forhold til at mennesker med en funksjonshemming skulle gå i en ordinær klasse og at foreldrene til disse var bekymret hvordan dette kunne påvirke undervisningen og skolehverdagen til sine egne barn (uten en funksjonsnedsettelse). • Ved observasjoner ble to spesialskoler undersøkt, der det var hovedsakelig autisme spekter forstyrrelser, kognitive svikt og andre flere funksjonsnedsettelser. Det som ble observert var at skolene var underbemannet, hadde ikke tilstrekkelig med utstyr og ressurser. • Stigmaet rundt det å ha en funksjonshemming gjør skolegangen vanskelig og at studenter med en funksjonshemming føler seg uønsket. • En analyse av undersøkelsesdataene (kvantitativ) viser at respondentene i denne studien (N= 435) oppnådde en total gjennomsnittsscore på 58,7, noe som er relativt dårlig forhold til eksempel en gjennomsnittsscore på mellom 74,1 til 83,0 i Amerika. Ifølge studien korrelerer en høyere poengsum på ADPT-O med en høyere toleranse og forståelse for personer med nedsatt funksjonsevne.
Kvalitet	Kvalitet: Stort studie over hele landet, mange deltakere og det er gjennomført både kvantitative og kvalitative undersøkelser/intervjuer/observasjoner som gjør datamaterialet mer troverdig. Begrensninger: Studiene er gjennomført i Vietnam og deres kultur påvirker resultatene. Derfor kan man ikke studien brukes til å si noe generaliserende om alle land i forhold til hvordan det står til med inkludering av mennesker med en funksjonsnedsettelse. Men allikevel så kan studien si oss noe om misforholdet mellom nasjonale tiltak og hva som gjøres i praksis. Studien nevner ingenting om etiske vurderinger som er tatt i betraktning som er en svakhet.
Etikk	Studien nevner ingenting om etiske vurderinger som har blitt tatt, noe som er en svakhet med artikkelen.
Relevans	Grunnen til at denne artikkelen er relevant er fordi den undersøker innstillingen til høyskole lærere forhold til å undervise mennesker med en funksjonshemming. Viser hvordan dette kan gjøres i praksis forhold til tilrettelegging og inkludering til studentene.

Artikkel 3. Litteratormatrise

Artikkel: Søkenr. 5	Zhang, Y. Rosen, S. Cheng, L. Li, J. (2018). Inclusive Higher Education for Students with Disabilities in China: What Do the University Teachers Think? <i>Higher Education Studies</i> . S. 1-12. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1194696.pdf
Hensikt	Hensikten med dette studiet er å undersøke holdningen til helt vanlige universitets lærere mot deres tanker om rettighetene til høyere utdanning for mennesker med en funksjonshemming. Se på hvilke faktorer som blir brukt for å gjøre undervisningen inkluderende, samtidig hvordan det er i praksis og metodene som blir brukt med denne målgruppen.
Metode	Kvantitativspørreundersøkelse som setter søkelyset på «Oppfatning av universitetslærere mot inkluderende høyere utdanning». Studien brukte et selvlaget spørreskjema for å undersøke dette og den ble tilpasset for å passe landet og utvalg av deltakere.
Utvalg	Denne studien er fra Kina. 90 stykker svarte på spørreundersøkelsen fra ni ulike universitet. 44 av disse var menn og 42 var kvinner med bakgrunn som professor eller underviser på universitetene.
Resultater	<ul style="list-style-type: none"> • Ved en av spørsmålene i undersøkelsen omhandlet «aksept av ulike former for høyere utdanning for studenter med nedsatt funksjonsevne». Her kom det frem hvordan det fungerte på de ulike universitetet forhold til at man har en funksjonsnedsettelse. Noen universitet hadde egne studier som var tilpasset mennesker med en funksjonshemming, men som også var tilgjengelig for resten av studentene. Andre universitet hadde egne studier til mennesker med en funksjonsnedsettelse, eks forhold til hørselstap og synsvansker. Noen universitet hadde alle studier og fag åpne for mennesker med en funksjonsnedsettelse. Og tilslutt har man digital undervisning fra hjemme som en del av datamaterialet. • Datamaterialet sier oss også noe om at universitetslærere tenker at «studenter med funksjonshemninger» og «studenter».fra vanskeligstilte familier har færre sosiale ressurser og bør prioriteres når dem søker seg inn til universitetet. • Når lærerne skulle gjøre en egevaluering av seg selv forhold til deres egne inkluderende lærings praksis fikk dem spørsmål om eks. om det ble gitt undervisning og læringsmaterieller som var tilgjengelig og tilpasset alle, om deres undervisningsopplegg var passende til alle slags studenter og om spesielle behov studentene hadde ble diskutert i begynnelsen av semestret. Resultatene av denne undersøkelsen visste at lærerne hadde evaluert seg selv dårlig forhold til disse punktene ovenfor. Bare seks lærere hadde gitt seg selv en god score på denne undersøkelsen.
Kvalitet	<p>Styrker: Artikkelen tar frem gode faktorer som belyser dette med å ha en nedsatt funksjonsevne og det å gå på universitetet. Disse faktorene forteller oss noe om inkluderingen av denne målgruppen, som er igjen relevant forhold til problemstillingen.</p> <p>Begrensninger: Studiene er gjennomført i Kina og deres kultur påvirker resultatene. Antall deltagere er ganske lite, og dermed kan det være vanskelig å generalisere svarene. Studien nevner ingenting om etiske vurderinger som er tatt i betraktning som er en svakhet.</p>
Etikk	Studien nevner ingenting om etiske vurderinger som har blitt tatt, noe som er en svakhet med artikkelen.
Relevans	Grunnen til at denne artikkelen er relevant for problemstillingen er fordi dette studiet undersøker holdningen til universitets lærere mot deres tanker om høyere utdanning for mennesker med en funksjonshemming. Ser på ulike faktorer som blir brukt for å gjøre undervisningen inkluderende, samtidig hvordan det er i praksis og metodene som blir brukt med denne målgruppen.

Artikkel 4. Litteratormatrise

Artikkel: Søkenr. 6	Lipka, O. Sarid, M. Zorach, I. Bufman, A. Hagag, A. Peretz, H. (2020). Adjustment to Higher Education: A Comparison of Students With and Without Disabilities. <i>Frontiers in Psychology</i> . S. 1-11. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7332748/pdf/fpsyg-11-00923.pdf
Hensikt	Se på tilpasningsevnen til mennesker med en funksjonshemming i høyere utdanning kontra mennesker uten en funksjonshemming fra dem starter på studiet og tiden fremover. Perspektivene som blir sett på i studiet er akademisk, sosialt, emosjonelt og institusjonelle.
Metode	Kvantitativ spørreundersøkelse, det ble også spurt i skjemaet om hvilket kjønn, alder, intuisjon og diagnose for å få en god fordeling på dataen.
Utvalg	469 studenter fra høyere utdanning var med i undersøkelsen fra åtte universitet og femten høyskoler. 235 av disse hadde en funksjonshemming, mens 232 hadde ikke en funksjonshemming. Studien ble bare gjort av kvinner. Israel er landet undersøkelsen ble tatt.
Resultater	<ul style="list-style-type: none"> • Mennesker med en funksjonshemming scoret lavere på alle teamene som ble tatt opp på testen. • Akademisk justering hos studenter med mental funksjonshemming var lavere enn resten av utvalget. • Studenter med ADHD fikk lavere score på alle testene bortsett fra institusjonelle justeringer. • Studenter med en fysisk funksjonshemming scoret lavere på sosial og akademisk, men hadde høyere score på personlig tilpassing. • Funnene viste at som gruppe, studenter med nedsatt funksjonsevne tilpasset seg mindre vellykket enn studenter uten funksjonshemninger. • På grunn av at dem er mindre tilpasningsdyktige så er det mange som dropper ut av studiene, derfor er fokus på tilpassing og tilrettelegging hos disse studentene viktig. • Resultatene tyder på at støttetjenester må vurdere behov og utfordringer ved studenter med nedsatt funksjonsevne og vær oppmerksom på at disse kan variere mellom grupper av studenter med ulike funksjonshemninger.
Kvalitet	Styrker: Stort utvalg av mennesker med en funksjonshemming fra ulike universitet og høyskoler. Gode faktorer som ble studert som kan si oss noe om inkluderingen på høyere utdanning. Begrensninger: Studiet ble bare utført på kvinner, så forskjellene mellom kvinner og menn er ikke en del av undersøkelsen.
Etikk	I studien ble deltakerne gitt en forklaring om formålet og fremgangsmåten og ble bedt om å signere et samtykkeskjema. Denne forskningen ble støttet av Israelsk National Insurance Institute. I tillegg så ble studien godkjent fra University of Haifa-fakultetet av utdanningsetisk komité.
Relevans	Grunnen til at denne artikkelen er relevant for problemstillingen er fordi den ser på tilpasningsevnen til mennesker med en funksjonshemming i høyere utdanning kontra mennesker uten en funksjonshemming fra dem starter på studiet og tiden fremover. Perspektivene som blir sett på i studiet er akademisk, sosialt, emosjonelt og institusjonelle.

Artikkel 5. Litteratormatrise

Artikkel: Søkenr. 7	Valle-Florez, R. Fuertes, A. Baelo, R. Garcia-Martin, S. (2021). Faculty of Education Professors' Perception about the Inclusion of University Students with Disabilities. <i>International Journal of Environmental Research and Public Health</i> . S. 1-21. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8583468/pdf/ijerph-18-11667.pdf
Hensikt	Hensikten med studiet er å analysere barrierer som er et hinder for inkluderende utdanning. Fire faktorer ble sett på: Studentens tilgang til intuisjonen og ressurser, lærerens tilbøyingshet til å legge til rette for studenter med spesiell utdanningsbehov, læreplan justeringer for å møte disse behovene og studentenes interaksjon med medstudenter og professorer.
Metode	Kvantitativ spørreundersøkelse der de fire faktorene var i hovedlys.
Utvalg	Studiet er fra Spania. Utvalget for studiet var 210 professorer, 112 fra UCE og 98 fra UCM. 117 av disse var kvinner og 93 av disse var menn.
Resultater	<ul style="list-style-type: none"> • Første faktoren: Tilgang til intuisjonen og ressurser. Prosentandelen av svar i denne kategorien indikerer på at det er forbedrings potensiale på alle elementene. Disse barrierene påvirker læringsutbytte og interaksjonen med andre. • Andre faktor: Lærerens tilbøyelighet for å legge til rette for studentene. Her blir det antatt at det ikke er bra nok koordinering mellom professorene og universitets støtteløsning for mennesker med en funksjonshemming. Det kom også frem at det vil være nødvendig med opplæring for å kunne møte alle elevenes ulike behov. • Tredje faktor: Læreplan justeringer for å møte disse ulike behovene til studentene. Her var det veldig høy prosentandel på dette med å gi mer tid til studentene på prøver og innleveringer. Høy andel mente det var viktig å justere lærerens ressurser og tilrettelegge for studenten. Samtidig var det en høy andel som ikke gjorde noen endringer med læremetoden sin. • Fjerde faktor: Studentens interaksjon med medstudenter og professorer. Stort flertallet av professorene mener at relasjonene mellom studenter med nedsatt funksjonsevne og deres medstudenter og professorer var gode. Men samtidig ble det anerkjent at studenter med en funksjonshemming har mer utfordring med praktiske aktiviteter og sliter mer med det akademiske.
Kvalitet	Styrker: Stort studie, som er gjort med relativt mange professorer. Mange gode illustrasjoner på datamaterialet, oversiktlig og strukturert. Tar opp gode faktorer som har en påvirkning på inkluderingen av funksjonshemmede i høyere utdanning. Begrensninger: Mange av professorene som var med i studien hadde ikke deltatt i undervisning med funksjonshemmede eller hadde deltatt i noen opplæringsaktiviteter knyttet til inkluderende opplæring.
Etikk	Ifølge studien selv så trengte de ikke godkjenning fra universitetets etiske komité av León (Spania), siden det ikke forsker på mennesker (biologisk), og personopplysningene til deltakerne i forskning er ikke avslørt.
Relevans	Grunnen til at denne artikkelen er relevant for problemstillingen er fordi den analysere barrierer som kan være et hinder for inkluderende utdanning. Fire faktorer ble sett på: studentens tilgang til intuisjonen og ressurser, lærerens tilbøyingshet til å legge til rette for studenter med spesiell utdanningsbehov, læreplan justeringer for å møte disse behovene og studentenes interaksjon med medstudenter og professorer.

3.6 Analysemodell

Analysen av artiklene ble gjennomført ved å bruke Aveyards tematiske analysemodell (Tidemann, 2015, s. 96-99). Gjennom grundig lesing av resultatdelene i artiklene prøver man til å identifisere tema som er relevant forhold til problemstillingen i hver av resultatdelene. Anayard anbefaler at det blir brukt markeringstusj for å fremheve hovedpoeng som går igjen i resultatdelene i artiklene som er relevant for problemstillingen.

Med utgangspunkt i denne analysemodellen begynte analysen med grundig lesing av artiklene en gang til, med fokus på temaer som kunne være relevant i resultatdelene. Temaene som ble sett på som relevant for problemstillingen ble markert med markeringstusjer med ulike farger. En farge for et tema som var en gjenganger i artiklene og en annen farge for et annet tema. Slik ble artiklene analysert en etter en for temaer som er relevant og som kunne bli tatt med videre. For å gjøre denne jobben mer oversiktlig ble en tematabell benyttet. Her blir temaene notert loddrett nedover og de fem artiklene står vannrett bortover. Tabellen ga en god oversikt over omfanget av de ulike temaene som ble funnet i alle artiklene. Temaene som ble sett på som mest relevant forhold til problemstillingen ble notert i tabellen. Men temaer som hadde et mindre omfang og ikke var like relevant ble ikke tatt med i tabellen (se tabell 2. Tematabell).

På grunn av omfanget av denne oppgaver kan ikke alle temaene skrives om som er relevant forhold til problemstillingen. Fire av disse temaene ble ansett som mest relevant forhold til problemstillingen og ble tatt med videre i arbeidet. De utvalgte temaene er lagt inn i tabellen og kommer til å bli jobbet videre med i resultatdelen.

3.6.1 Tematabell

Tema	Artikkel 1	Artikkel 2	Artikkel 3	Artikkel 4	Artikkel 5
Tilrettelegging for funksjonshemmede	•	•	•	•	•
Inkludering i praksis	•	•	•	•	•
Mangel på kunnskap, informasjon eller kompetanse	•	•			
Møte behovene til studenter med en funksjonshemming	•		•		•

4.0 Resultater

Gjennom jobbing med analysemodellen ble fire hovedtema identifisert: 1. Tilrettelegging for funksjonshemmede, 2. Inkludering i praksis, 3. Mangel på kunnskap, informasjon eller kompetanse, 4. Møte behovene til studenter med en funksjonshemming.

Resultatene fra artiklene kommer til å bli presentert i denne delen. Disse resultatene vil være en viktig del av resultat- og diskusjonen delen for å svare på problemstillingen «Hvilke faktorer kan fremme inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning?».

4.1 Tilrettelegging for funksjonshemmede

I alle fem artiklene blir det nevnt noe om tilrettelegging for funksjonshemmede i høyere utdanning. Artikkel 1 formulerer hvordan tilrettelegging har blitt gjort forhold til denne målgruppen. Her kommer det frem at når studenter har bed om tilrettelegging så har det blitt gjort endring der og da, men at disse tilretteleggingene har blitt glemt neste undervisning og på grunn av dette ble denne studenten ekskludert fra undervisningen. Videre kommer det frem at det er viktig å være klar over når man formidler er at man må ta hensyn til at alle folk er forskjellige. Deretter blir vi kjent med at en lærer som prøvde å være bevisst på studentens behov i timene og gjøre tilrettelegging ut fra disse behovene. Samtidig får vi vite at undervisningen ikke var lagt opp ideelt i det hele tatt, undervisningen hadde lange tidsrammer og lokalene var trange. Denne dårlige tilretteleggingen hindret studenten å delta i undervisningen (Svendby, 2020). Artikkel 2 viser dårlig tilrettelegging til studenter med funksjonshemming. Dette får vi vite gjennom en av lederne på institusjonen som forteller at det blir gitt minimalt tilrettelegging på det med skolemateriell og utdaterte intervensjon teknikker til studentene. Samtidig får vi vite at institusjonene virket underbemannet og hadde lite effektive praksiser (Vance, 2011). Artikkel 3 tar for seg en spørreundersøkelse der lærerne skulle evaluere sin tilrettelegging praksis hos studenter med en funksjonshemming. Lærerne hadde evaluert seg selv lavt på denne undersøkelsen forhold til eksempel: gi undervisning og skolemateriell som er tilpasset, lærerstilen deres passet til alle studenter og om studentens behov ble diskutert i begynnelsen av semesteret (Zhang, Rosen, Cheng & Li, 2018). Artikkel 4 tar for seg justeringsevnen til studenter med en funksjonshemming. Statistikken fra denne artikkelen sammenligner studenter med en funksjonshemming mot de som ikke har en funksjonshemming. Det som er resultatet av dette er at studenter med en funksjonshemming har en lavere justeringsevne forhold til studenter uten en funksjonshemming. Det ble gjort målinger på akademiske, sosiale og personlige mestringer. Studentene med en funksjonshemming fikk et dårligere resultat enn resten og dette kan fortelle oss at det er tilrettelagt dårlig for denne gruppen av mennesker i høyere utdanning (Lipka et al., 2020). Artikkel 5 tar for seg hva lærerne gjør for å tilrettelegge til studenter med en funksjonshemming. Eksempler på det som blir gjort av lærerne er at de justerer innholdet for disse studentene, justerer metodene som blir

benyttet til disse studentene, gjør endringer for å inkludere disse studentene og gir disse studentene lengere tid på innleveringer og eksamener (Valle-Florez, Fuertes, Baelo & Garcia-Martin, 2021).

4.2 Inkludering i praksis

I alle fem artiklene blir det nevnt noe om inkludering og hvordan dette fungerer i praksis. Artikkel 1 tar for seg lærerens erfaring med inkludering av studenter med en funksjonshemming. Her får vi vite at en av læreren ikke hadde tenkt på funksjonshemming som er barriere. Og at det ikke hatt blitt tatt spesielt hensyn til å inkludere denne studentmangfoldet de første årene. Videre får vi vite fra en annen lærer at hennes innstilling til undervisningen endret seg i møte med en student med en funksjonshemming. Det kommer frem at undervisningen ikke var så inkluderende som hun hadde ønsket og trodde og at det skulle bli satt søkelys på rammene for undervisningen og at mennesker er annerledes (Svendby, 2020). Artikkel 2 viser hvordan inkluderingen av studenter med en funksjonshemming fungerer i praksis. Resultatene viser at flertallet vil inkludere studenter med funksjonshemming inne i den ordinære undervisningen istedenfor i spesial skoler til funksjonshemmede. På spørsmålet i undersøkelsen som spør om mennesker med en funksjonshemming skal leve og jobbe i spesielle tilpasset samfunn. Er flesteparten uenig som kan være at de fleste vil ha disse menneskene skal være en del av resten av befolkningen. Videre i undersøkelsen blir det notert en generell optimisme og aktiv støtte forhold til å inkluderende undervisning praksis for studenter med en funksjonshemming. Samtidig så får vi vite at i Vietnam er foreldrene av studenter uten en funksjonshemming skeptisk til at studenter med en funksjonshemming skal være inkludert i det ordinære klasserommet. Dette gjaldt spesielt i de mest landlige områdene i Vietnam. Lederen for denne skolen hadde ikke helt tro på at inkluderingspraksisen av funksjonshemmede innenfor utdanning, slik det blir praktisert i USA kommer til å være suksessfullt på dette tidspunktet (Vance, 2011). Artikkel 3 tar for seg hvem som er ansvarlig for utviklingen av inkludering i praksis på høyere utdanning. Resultatet av dette var at styringssystemet på universitetet var mest ansvarlig for utviklingen av inkludering av studenter med en funksjonshemming etterfulgt av universitetets administrasjon på en andreplass og service senter for studenter med en funksjonshemming på en tredjeplass (Zhang et al., 2018). Artikkel 4 gir oss statistikk på justeringsevnen til studenter med en funksjonshemming. I resultatdelen kommer det frem at mennesker med en usynlig funksjonshemming fikk bedre resultater på faktorene enn menneskene som hadde en synlig funksjonshemming. Studentene med en usynlig funksjonshemming justerte seg bedre til høyere utdanning og det kan tenkes at disse opplevde inkludering i praksis på en mer positiv måte enn resten (Lipka et al., 2020). Artikkel 5 tar frem faktorer som kan være en barriere til studenter med en funksjonshemming for å oppleve å bli inkludert i klassemiljøet. Noen av disse

faktorene som er verdt å nevne er, arkitektsuelle barrierer, offentlig transport er sørget for, klasserommene er tilrettelagt, utstyret i klasserommet er tilrettelagt og klasserommene har nok plass til å utføre gruppearbeid (Valle-Florez et al., 2021)

4.3 Mangel på kunnskap, informasjon og kompetanse

I to av de fem artiklene blir det nevnt noe om at det er mangel på enten kunnskap, informasjon eller kompetanse forhold til å drive undervisning med studenter som har en funksjonshemming. Artikkel 1 gir oss et innblikk i mangel på kunnskap, informasjon og kompetansen i høyere utdanning ovenfor studenter med en funksjonshemming. Her får vi vite at studiedeltagerne har en opplevelse av å mangle kunnskap om studentmangfoldet, pedagogiske verktøy, tilretteleggingskompetanse for å undervise på en inkluderende måte. Ingen av deltagerne hadde fått noe opplæring forhold til inkludering, mangfold og tilrettelegging på de ulike utdanningsinstitusjonene der de jobbet. En av deltagerne forteller at på grunn av at han ikke hadde fått noe informasjon om funksjonshemming, så tenkte han heller ikke over at noen av hans studenter hadde en funksjonshemming eller ulike behov i undervisningsammenheng. Denne deltageren opplevde sitt møte med funksjonshemming som en oppvekker, og begynte å tenke over at undervisningspraksisen ikke oppfylte målet om inkludering. Denne situasjonen gjorde at det kom frem nye tanker om hans syn som underviser. Den andre deltageren opplevde at det var lite slingringsmann til å gjøre endringer på kravene institusjonen hadde. Dette var delvis sikkert på grunn av manglende erfaring. Denne deltageren hadde også et ønske om et større repertoar av pedagogiske verktøy som kunne benyttes. På grunn av manglende innsikt i regelverk og tilretteleggingsmuligheter innenfor institusjonen kan dette tyde på at tilbudene studentene fikk ble veldig tilfeldig. Begge deltagerne forteller at de begge gjorde tiltak for å øke sin kunnskap og få mer informasjon om inkluderingsstrategier i etterkant for at undervisningen skulle bli mer tilgjengelig for et større mangfold av studenter (Svendby, 2020). Artikkel 2 som er i fra Vietnam tok for seg en undersøkelse forhold til holdninger til studenter med en funksjonshemming og gjennomsnitt scoren ble 58.7 som er en lav score forhold til diverse universitet i USA som hadde en score mellom 75.1-83. En høyere score tilsvarer en bedre toleranse og forståelse for mennesker med en funksjonshemming. På grunn av den lavere scoren kan vi tenke oss at informasjon og kunnskap om funksjonshemming ikke er optimalt, som også reflekterer funnene om at institusjonene var underbemannet, manglet ressurser og ikke hadde effektive praksiser (Vance, 2011).

4.4 Møte behovene til studenter med en funksjonshemming

I tre av de fem artiklene blir det nevnt noe om hva som blir gjort for å møte behovene til studenter med en funksjonshemming. Artikkel 1 sier at den ene deltageren opplevde å avvise studentens behov, men etter en oppvekker gikk deltageren gjennom en refleksiv

prosess der han tenkte over sin rolle som en underviser. Han ble inspirert til å gjøre endringer i sin undervisningsrolle for å møte behovene. Han forklarer at allerede neste forelesing ble det gjort grep for å gjøre undervisningen på en mer inkluderende måte. Dette ble gjort gjennom å holde øyekontakt med studenten for å følge med at personen hadde fått med seg det som ble sagt. Han ble mer oppmerksom om å inkludere studenten og hvilken progresjon studenten hadde i undervisningen. Når man skal være en formidler er det viktig å overføre kunnskapen på en slik måte at mangfoldet forstår det. For å gjøre dette må man finne en måte å gjøre dette på best måte og da kan ikke gjøres uten at det blir tenkt på at alle folk er forskjellige. Den andre deltageren forteller at hun søkte etter å være bevisst over behovene til studentene i timene og gjøre tilpasninger forhold til sin respons ut ifra disse behovene. For å møte behovene forhold til undervisningen hadde denne deltageren kommet med alternative løsninger til tilstedeværelse i undervisningen. Dette forslaget var at eleven kunne følge undervisningen gjennom nettet, men samtidig opplevde denne deltageren begrensninger forhold til å møte behovene til studenten på grunn av mangel av slingringsmann for å gjøre endringer av kravene intuisjonen hadde (Svendby, 2020). Artikkel 3 gir en oversikt om hvordan man kan oppfylle de spesielle behovene til studenter med en funksjonshemming. Forhold til læringsmiljø var det hovedsakelig seks faktorer som ble sett på: barriere fri omgivelser, individuell assistent, lese assistent, skrive assistent, tilgjengelig media og tilgjengelig tekster. Instrumentell hjelpemidler for lærerne ble inndelt i to hovedaspekter: Læringsutstyr og ressurser, men også full inkludering av studenter med en funksjonshemming i klasserommet. Videre kommer det flere aspekter som kan være relevant slik som: tilgjengelige læremateriell, læringsstrategier, ulike former for eksamen, ekstra tid på eksamen og fokus på å velge emner og guidebøker som er passende for studenter med funksjonshemming (Zhang et al., 2018). Artikkel 5 viser en analyse over studentens mangfold og lærerens reaksjon til å møte studentens behov. Faktorene som blir dratt frem blir sett på som elementer som kan være bedre tilpasset for å møte de ulike behovene. Disse faktorene handler om: Det er koordinasjon mellom universitet og professorene, at professorene må gjøre tilpasninger forhold til deres undervisninger, professorene må gjøre endringer eller ta bort en del av innholdet i undervisningen og at det trengs opplæring til å introdusere universell utforming (Valle-Florez et al., 2021)

5.0 Diskusjon

I diskusjonsdelen vil teorilitteraturen fra kapittel **2.0 Teori** bli diskutert opp imot resultatene i fra de fem artiklene fra kapittel **4.0 resultater**. Målet med diskusjonsdelen vil være å besvare på problemstillingen ved brukt av teori, resultater og vernepleiefagligrelevans. Problemstillingen er «Hvilke faktorer kan fremme inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning?».

5.1 Tilrettelegging for funksjonshemmede

Forhold til tilrettelegging for funksjonshemmede i høyere utdanning, har vi sett på at enkelte studenter får bare tilrettelegging der og da. Undervisningene er ikke tilrettelagt slik at den imøtekommer behovene til studenten og dette hindrer studenten i å delta i undervisningen (Svendby, 2020). Minimal tilrettelegging til studentene med utdaterte intervensjoner og skolemateriell (Vance, 2011). Lærerne evaluerte sitt arbeid forhold til å tilrettelegge til studenter med en funksjonshemming som dårlig (Zhang et al., 2018). Studenter med en funksjonshemming har dårligere justeringsevne i høyere utdanning enn studenter uten en funksjonshemming (Lipka et al., 2020). Ut fra disse resultatene kommer det frem at tilretteleggingen forhold til studenter med en funksjonshemming ikke er optimalt. Dette kan bety at den universelle utformingen på høyere utdanning ikke er godt nok tilrettelagt. Universell utforming vil si at omgivelsene er tilpasset alle menneskene som går på høyere utdanning (Lingås, 2013, s. 22-23). Hvis det blir gjort god tilrettelegging til en student med en funksjonshemming så vil det bli enklere å mestre utfordringene eller barrierene den møter. Som igjen vil gjøre det enklere å bli inkludert istedenfor å bli ekskludert og følt seg hindret å delta i undervisningen. Her kan også gap-modellen bli brukt som en forklaring på tilrettelegging, enten kan det bli gjort endringer som styrker forutsetningene til individet eller så må samfunnet/omgivelsene være tilpasset alle individene. Som en vernepleier innenfor denne rollen kunne man ha gjort tilrettelegging til studenten på et individuelt nivå, slik at gapet kommer nærmere null, ved å styrke forutsetningene til individet (Brask et al., 2017, s. 25). Dette kan gjøres på følgende måter: det kan gjøres endringer forhold til innholdet innenfor studieretningen, justere metodene som studentene bruker, gjøre tilpasninger innenfor undervisningen og omgivelsene for å gjøre utdanningen inkluderende og eventuelt gi disse studentene lengere tid på eksamener, innleveringen og arbeidskrav (Valle-Florez et al., 2021).

5.2 Inkludering i praksis

I CRPD'en som står for «Convention on the rights of persons with disabilities» presiserer ulike prinsipper for at inkludering av funksjonshemmede skal fungerer i praksis (Skarstad, 2019, s. 38). Et av disse prinsippene er «respekt for forskjeller og like muligheter» det handler om at synet på funksjonshemmede skal være positivt, at disse personene ikke blir sett på som et avvik fra en såkalt normal person og at dem skal bli verdsatt og vi skal respektere at vi har et menneskelig mangfold. Dette prinsippet passer ganske godt med det eneste resultatet. Der har det motsatte skjedd, at det ikke har blitt tatt noe spesielt hensyn til inkludering av studentmangfoldet, at mennesker er forskjellige og at det har ikke blitt tenkt på at funksjonshemming i seg selv kan være en barriere (Svendby, 2020). Et annet prinsipp i CRPD'en er dette med «tilgjengelighet» som handler om å sikre tilgang til politisk deltakelse, utdanning og yringsfrihet

(Skarstad, 2019, s. 48-52). Som passer bra med det ene resultatet der vi får informasjon om faktorer som kan være en barrierer for å bli inkludert i utdanningen, slik som offentlig transport ikke er tilgjengelig, arkitekturelle barrierer, klasserommene og utstyret er ikke tilrettelagt og klasserommene ikke er store nok til å utføre gruppearbeid (Valle-Florez et al., 2021). Gjennom min diskusjon så vil jeg gjerne vise at menneskerettighetene for personer med en funksjonshemming (CRPD) og deres prinsipper kan være en viktig faktor for å fremme inkludering i høyere utdanning. Ved å sette et større søkelys på menneskerettighetene og prinsippene slik som; Iboende verdighet og selvbestemmelse, ikke diskriminering, deltakelse, inkludering, respekt for forskjeller, like muligheter og tilgjengelighet (Skarstad, 2019, s. 48-52). Så kan dette være med å påvirke tankegangen om inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning og endre praksisen. Gjennom resultatene blir det visst at inkluderingen hos denne målgruppen ikke er optimalt i høyere utdanning, men et motsvar på de negative resultatene er prinsippene i CRPD'en. Som en vernepleier innad i høyere utdanning, kunne vi hatt et ansvar for å praktisere disse prinsippene for studenter med en funksjonshemming. Samtidig viser dette viktigheten av et større fokus på dette for å fremme rettighetene til mennesker med en funksjonshemming og at dette kan tyde på som en faktor som kan fremme inkludering i høyere utdanning.

5.3 Mangel på kunnskap, informasjon og kompetanse

Resultatdelen forteller om en opplevelse av å mangle kunnskap om studentmangfoldet, pedagogiske verktøy, tilretteleggingskompetanse for å undervise på en inkluderende måte. Ingen av deltagerne i ene artikkelen hadde fått noe informasjon om dette eller noe informasjon om funksjonshemming generelt (Svendby, 2020). Den andre artikkelen viser oss en dårlig gjennomsnitt score forhold til forståelse og toleranse ovenfor mennesker med en funksjonshemming (Vance, 2011). I teoridelen blir vi kjent med funksjonshemmedes rettigheter forhold til høyere utdanning. I universitets- og høyskoleloven §4-3 (5) står det at studenter med en funksjonshemming har rett til egnet tilrettelegging av lærested, eksamen, læremidler og undervisning for å sikre at dem får like utdanningsmuligheter som den øvrige befolkningen (Universitets- og høyskoleloven, 2005, § 4-3 (5)). I resultatdelen får vi se på hvordan mangel på kunnskap, informasjon og kompetanse er i praksis, mens i teoridelen blir vi kjent med rettighetene forhold til høyere utdanning og hvordan det skulle ha vært i praksis. Ut ifra dette kan vi se at gapet mellom praksis og rettigheter er ganske store. Noe som forteller oss at dette kan bety at kunnskap, informasjon og kompetansen om funksjonshemming i høyere utdanning er for lavt. Den mangelen på kunnskap, informasjon og kompetanse er en barriere for at studenter med en funksjonshemming skal velge og klare seg gjennom høyere utdanning. På grunn av dette blir ikke behovene deres møtt, tilrettelegging blir ikke optimalt og inkluderingen blir for dårlig. Dette kan bety at hvis det hadde vært god kunnskap,

informasjon og kompetanse om funksjonshemming i høyere utdanning, ville mest sannsynlig dette forbedret utdannings situasjonen deres og være en faktor som kan fremme inkludering.

5.4 Møte behovene til studenter med en funksjonshemming

I resultatene får vi vite at gjennom å møte studenter med en funksjonshemming, gikk foreleserne gjennom en refleksiv prosess der man tenkte over rollen sin som underviser. For å gjøre undervisningen mer inkluderende ble det gjort tiltak slik som å gi øyekontakt, følge progresjonen til studenten, møte behovene ved å tilrettelegge tilstedeværelse og diverse (Svendby, 2020). I læringsmiljøet er det hovedsakelig seks faktorer som kan sees på for å møte behovene til studenter med spesielle behov: individuell assistent, barriere fri omgivelser, lese- og skrive assistent, tilgjengelig media og tekster. Instrumentelle hjelpemidler kan være læringsutstyr og ressurser (Zhang et al., 2018). Videre får vi vite hvordan lærerne møter studentens behov og hvilke faktorer som kan bli bedre tilpasset for å møte disse behovene. Faktorene som blir tatt frem er som følgende: Professorene gjør tilpasninger forhold til sin undervisning, innhold blir tatt bort eller endret på, behov for opplæring i å universell utforming og god koordinasjon mellom prosessorene og universitetet (Valle-Florez et al., 2021). Ut i fra disse resultatene kan det tyde på at det å møte behovene til studenter med en funksjonshemming må skje på ulike nivåer. Bronfenbrenners sosialøkologiske utviklingsmodell gir en forklaring på ulike sosiale systemer og deres påvirkningen på individet (Fyrand, 2016, s. 39-40). På et mikrosystem kan det tenkes hvordan professorene og andre fagpersoner (eventuelt en vernepleier) møter disse behovene på et individnivå, slik som individuelle tiltak- og tilrettelegging. Et mesosystem er samspillet mellom to ulike arenaer, slik som at det må være god koordinasjon mellom universitetet og fagpersonene for å imøtekomme behovene. Et eksosystem er påvirkninger som er på en indirektemåte, slik som hvordan universitetet er organisert og gjør endringer. Dette kan eksempel være hvordan omgivelsene rundt universitetet er langt opp, at litteraturen er tilgjengelig for alle, læringsutstyr er tilrettelagt og at det finnes gode ressurser til å møte de ulike behovene til studentene (Fyrand, 2016, s. 41-42). Hvis det blir gjort tilrettelegging for å møte behovene på tvers av disse nivåene, kan det tyde på at behovene blir bedre ivaretatt. Som igjen gir individene en styrket forutsetninger til å mestre utdanningen og følt seg mer inkludert, forklart ut ifra gap-modellen (Brask et al., 2017, s. 25).

6.0 Metodediskusjon

I metodediskusjonen skal vi se på styrker og begrensninger ved fremgangsmåten av litteraturstudiet som er gjort, samt se på styrker og begrensninger forhold til de valgte artiklene (Thidemann, 2015, s. 102). Videre se på resultatene opp mot validitet og reliabilitet. Se på forforståelsen sin påvirkning på litteraturstudiet.

En av styrkene ved dette litteraturstudiet er at det er basert på hovedsakelig nyere forskning, der et av ekskluderingskriteriene var litteratur fra 2013 og oppover. Bortsett fra den ene artikkelen som ble inkludert fra 2011, som kan være en svakhet ut i fra utvalget av artikler. Alle fem artiklene har blitt sjekket og vurdert gjennom sjekklister fra (Helsebiblioteket, 2016). Artiklene ble valgt ut fordi de hadde et metodisk design altså en IMRaD-struktur og er relevant forhold til å svare på problemstillingen. Utvalget av inkluderte artikler har et en stor geografisk spredning, som kan være en styrke fordi det viser forskning fra flere steder i verden og hvis resultatene er like kan dette gi god reliabilitet. Samtidig kan dette være en svakhet fordi denne forskningen ikke trenger å være like sammenlignbar forhold til norske forhold. Inkludering av både kvantitative og kvalitative artikler kan gi bedre reliabilitet om resultatene samsvarer, som artiklene har som regel gjort.

Fire av fem artikler er på engelsk og har blitt oversatt av meg. Dette har blitt gjort på en grundig måte, men det kan hende at det har oppstått oversettingsfeil eller misforståelser av artiklene. Påliteligheten kan være svekket av oversettelsen som igjen kan gjøre at resultatene er tolket feil. Samtidig er det verdt å nevne at den systematiske jobbingen og tiden som ble brukt på alle artiklene kan ha redusert denne svakheten. Vil også poengtere at ved bruk andre søkeord i litteratursøkene kunne funnene av artikler blitt annerledes, som igjen kunne ha påvirket funnene av resultater.

En annen svakhet ved utvalget av litteratur er at det meste er tatt i fra lærernes erfaringer, tanker og meninger. Det er ikke studentene med en funksjonshemming som har vært i hovedfokus. Men allikevel så kan det hende at dette fokuset var nødvendig for å få svar på problemstillingen «hvilke faktorer kan fremme inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning». Så utvalget kan være en styrke med tanke på relevans og for å få svart på problemstillingen.

Ut ifra min for-forståelse så kan det hende av reliabiliteten er svekket. Men det var noe som ble jobbet aktivt for å begrense i litteraturstudiet, der mine tanker og meninger ikke skulle påvirke studien.

7.0 Konklusjon

Formålet med denne litteraturstudien var å undersøke «Hvilke faktorer kan fremme inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning?». Gjennom teori-litteraturen, resultatene- og diskusjonsdelen har vi sett at inkludering til studenter med en funksjonshemming i høyere utdanning ikke er bra nok. Gjennom jobbing med resultatene ble fire hovedtema identifisert: 1. Tilrettelegging for funksjonshemmede, 2. Inkludering i praksis, 3. Mangel på kunnskap, informasjon og kompetanse, 4. Møte behovene til studenter med en funksjonshemming. I teoridelen ble gap-modell, universell utforming,

CRPD, bronfenbrenners sosialøkologiske modell og funksjonshemmedes rettigheter forhold til høyere utdanning presentert.

Forhold til inkludering av funksjonshemmede i høyere utdanning har vi sett at resultatene forklarer dette som ikke optimalt. Med tanke på dette kan det tyde på at den universelle utformingen for å inkludere et stort mangfold med mennesker i høyere utdanning er for dårlig tilrettelagt. Tilretteleggingen til studentene kan gjøre med hjelp av gap-modellen for å styrke forutsetningen til individene, samt at universitetene senker sine krav.

I resultatdelen forhold til inkludering i praksis er det samme tendensene som går igjen, at det ikke fungerer så godt som det er tenkt. Her blir CRPD'en brukt for å vise ulike prinsipper som kan brukes for å gjøre en endring, slik at det blir mer inkludere for funksjonshemmede i høyere utdanning.

Med tanke på mangel på kunnskap, informasjon og kompetanse så vi i resultatdelen at det var opplevd som en følelse at dette manglet og at dette var lite fokus på funksjonshemmede i høyere utdanning. Her ble Universitets- og høyskoleloven presenter for å sette fokus på rettighetene som funksjonshemmede har i høyere utdanning. Hvis kunnskapen, informasjonen og kompetansen hadde vært bedre, tyder dette på at utdanningssituasjonen hadde blitt bedre og at dette vært en faktor som kan fremme inkludering.

Det med å møte behovene til studentene med en funksjonshemming kan sees gjennom bronfenbrenners sosialøkologiske modell for å forklare at behovene må bli møtt på ulike sosiale nivå. Ved å legge til rette og møte behovene til studentene på tvers av nivåene kan dette tyde på at behovene blir bedre i varetatt. Dette kan tenkes gir individene en styrket forutsetninger til å mestre utdanningen og kan være en faktor som fremmer inkludering.

Det å finne forskning innenfor dette fagfeltet og problemstilling har vært utfordrende, spesielt forhold til litteratur eller forskning som er fra Norge. Håper dette teamet og problemstilling blir mer forsket på i fremtiden og at arbeidet avdekker noen like resultater og diskusjoner som jeg gjorde i mitt studie.

8.0 Litteraturliste

- Bergheim, B. Skotte, P. Naumann, C. Rugkåsa, M. (2018). *Samarbeid og innsikt en innføring i prosjektbasert læring*. (utg.1). Bergen: Fagbokforlaget.
- Brask, O. Østby, M. Ødegård, A. (2017). *Vernepleierens kjerneroller en refleksjonsmodell*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fyrand, L. (2016). *Sosial nettverk teori og praksis*. (utg.3). Oslo: Universitetsforlaget.
- Helsebiblioteket. (2016). Sjekklister og Databaser.
<https://www.helsebiblioteket.no/databaser/alle-databaser>
<https://www.helsebiblioteket.no/kunnskapsbasert-praksis/kritisk-vurdering/sjekklister>
- Kanalregister. (2021). *Register over vitenskapelige publiseringskanaler*.
<https://kanalregister.hkdir.no/publiseringskanaler/Forside>
- Liljenstrøm, M. (2020). Funksjonshemmede og utdanning – Norge henger etter. *ULUBA Independent living*. <https://www.uloba.no/funksjonshemmede-og-utdanning-norge-henger-etter/>
- Lingås, L. (2013). *Ansvar for likeverd etikk i tverrfaglig arbeid med habilitering og rehabilitering*. (utg.2). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lipka, O. Sarid, M. Zorach, I. Bufman, A. Hagag, A. Peretz, H. (2020). Adjustment to Higher Education: A Comparison of Students With and Without Disabilities. *Frontiers in Psychology*. S. 1-11.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7332748/pdf/fpsyg-11-00923.pdf>
- Nordlund, I. Thronsen, A & Linde, S. (2017). *Innføring i vernepleie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skarstad, K. (2019). *Funksjonshemmedes menneskerettigheter fra prinsipper til praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Statisk Sentralbyrå. (2018). Hver fjerde student har en funksjonsnedsettelse. *Den europeiske studentundersøkelsen*. <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/hver-fjerde-student-har-en-funksjonsnedsettelse>
- Statped. (2020). Hva er inkludering. *Statlig spesialpedagogisk tjeneste*.
<https://www.statped.no/temaer/inkludering/hva-er-inkludering/>
- Svendby, R. (2020). Fagansattes erfaringer med å undervise studenter med funksjonsnedsettelse: underviserrollens potensial for å øke tilgangen til høyere utdanning. *Tidsskrift for universitets- og høgskolepedagogikk*. Årgang 43, nr. 3-2020, s. 223–234. <https://doi.org/10.18261/issn.1893-8981-2020-03-05>
- Thidemann, I. (2015). Bacheloroppgaven for sykepleierstudenter den lille motivasjonsboken i akademisk oppgaveskriving. (utg.1). Oslo: Universitetsforlaget.

- Universitets- og høyskoleloven. (2005). Lov om universiteter og høyskoler. (LOV-2005-04-01-15). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-01-15>
- Valle-Florez, R. Fuertes, A. Baelo, R. Garcia-Martin, S. (2021). Faculty of Education Professors' Perception about the Inclusion of University Students with Disabilities. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. S. 1-21. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8583468/pdf/ijerph-18-11667.pdf>
- Vance, A. (2011). Attitudes among Vietnamese Educators Towards Students with Disabilities and Their Implications Relative to Inclusive Practices: The Findings of a Preliminary Investigation. *Journal of the American Academy of Special Education Professionals*. S.1-13. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1137120.pdf>
- Zhang, Y. Rosen, S. Cheng, L. Li, J. (2018). Inclusive Higher Education for Students with Disabilities in China: What Do the University Teachers Think? *Higher Education Studies*. S. 1-12. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1194696.pdf>

